

NOVICA

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v saboto 29. julia 1854. **List 60.**

Od gnojenja s slamo.

Po poljskih pridigah prof. dr. Stöckhardt-a.

3. Kakošna škoda za gnoj izvira gospodarju iz slabe klaje?

2. Kakoršna reja, takošen gnoj. Od slabo rejene živine pride tudi le slab gnoj. Oče kmetijstva Thaer govori od tega takole: „Ako se živini želodec le s tako klajo nabaše, ktera le malo redi in zraven tega se še teško razkroji v trebuhu, kakoršna je zgol slama brez kakega zelenja ali zernja, gré takošna klaja skor ravno taka od živine, kakor je va-njo prišla, in ima čisto malo živalskih primečkov, — od kod bi jih tudi dobila? saj suhi in medli život take živine nima nič od sebe dajati. Je scer že ta mervica živalskega, ki se je v želodcu in čevah primešala slami, zadosti, da slama potem hitreje sognjije, — al vse drugač močan je gnoj od take živine, ki je bila zmiraj s tečno klajo rejena ali celó pitana“.

O tem so si skušeni kmetovavci ene misli, in kar skušnja uči, poterjuje tudi kemijska preiskava. Slavni Boussingault je natanko preiskaval gnoj take krave, ki je bila s senom in krompirjem dobro rejena, zraven te pa gnoj druge krave, ki je le zgol slamo dobivala, — v gnoju perve krave je dobil v 100 funtih gnoja dva funta in pol gnjilca, — v gnoju druge krave pa le 1 funt in 9 lotov gnjilca, tedaj ravno na pol manj tiste stvari, v kateri je največja gnojna moč. Ravno tako razmero gnjilca je dobil pri preiskovanju scavnice perve in druge krave.

Očitno je tedaj iz vsega, da od živine, ki se le s slamo redi, pride slab gnoj, od slabega gnoja pa slab pridelk. Kdor tedaj ne privoši živini tečne piče, si sam sebi škodje, zakaj ne na to, da imamo kup gnoja, se opira dobro gleštanje naših njiv, ampak na to, da je gnoj močan, to je, da ima dosto gnojnih stvari (gnjilca) v sebi.

4. Ali je sama slama, ki jo gospodar pridelal, že zadosti, rodovitnost polja si ohraniti?

Kmetovavci tega djansko še niso poskuševali, tedaj se iz teh skušnj tudi ne more odgovor dati na to vprašanje? Kemijska preiskava pa, ktera je natanko zvedila, koliko je za oral zemlje gnojne moči potreba, in ki je primerjala gnojivnost mnogoverstnega gnoja (živinskega, guana, košene in ogeršične moke itd.), nam pové, da bi ne bilo zadosti, če bi tudi vsa slama, ki jo je gospodar z žitom pridelal, prišla na polje nazaj; rodovitnost polja bi se gotovo scasoma zmanjšala, ako bi le s slamo gnojili, ker z edino slamo ne pride dovolj gnjilca, pa tudi ne fosforne kisline v zemljo, da bi dostojno to nadomestovala, kar ji je bilo izpito in vzeto po zernju v žitu, ki se je pridelalo na njivi.

5. Ali je slama, ali je živinski gnoj na vsako vižo potreben, da se polje rodovitno naredi in rodovitno ohrani?

Popolnoma gotovo zamoremo na to vprašanje odgovoriti, da ne; zakaj dosto izgledov in gotovih skušnj imamo, da se polje tudi brez slame in brez živinskega gnoja zamore rodovitno obderžati, če le na drugi poti dost tistih dvéh stvari dobiva, ki so rastlinam naj potrebniši in naj imenitniši živež, namreč: gnjilca (amoniaka) in pa fosfora (fosforne kisline). Naj polje ta dva gnojca dobiva ali po človeškem gnoju ali scavnici, ali po koščeni moki, ali po ogeršičnih prešah, ali pa po živinskem gnoju — to je zemlji vse eno, le to je potreba, da ju dobiva.

Vémo, da marsikdo se bo čudil in z glavo majal, to slišati, ker ni kaj tacega nikdar od svojih ljudi slišal, kterim je od nekda le živinski gnoj — pravi gnoj. Al taki sodijo gnoj po kupih, ne pa potem, kar je v gnoju tistega, ki daje še le gnoju moč in rodovitnost. Ta moč pa se najde v mnogoterih drugih stvaréh, ktere se, kakor je našim pridnim bravcem že znano, prištevajo k gnojnim stvarém.

Da je to resnica, da živinski gnoj ni neobhodno potreben, nam poterjujejo velike kmetijstva na Saksonskem, ktere gospodarijo celó brez vse živine. Oj! to ne more biti, bo marsikdo rekel. Pa je, mu odgovorimo, in kdor ne verjame, naj gré gledat na grajšine v Wohlo, v Lawalde, v Lehndorf, v Draždavo, v Bräunsdorf, v Schlieben, — tū bo vidil lepe polja brez živine v hlevih; gospodarji gnojijo le z gori imenovanim drugim gnojem. Naj gré po tem na druge grajšine v Lauterbach, Reichenbach, v Opice in v Hainsberg, — tū bo najdel le malo živine in polje dobro gnojeno in rodovitno. Ne pa, da bi kdo mislil, da zemlja v teh krajih je sama po sebi rodovitna, — ni res, zemlja je tū taka, kakor pri nas. Gnoje jo, in jo morajo gnojiti, pa ne z živinskim gnojem.

Al, prijatli, ne mislite, da bi s tem hotli spodriniti živinski gnoj — namen naš je le pokazati, da živinski gnoj ni neobhodno potreben za polje naše, in da tedaj, če nam tega zmanjka, se brez vse škode zamoremo pomagati z drugim, ki ga popolnoma dobro nadomestuje.

Kmetijske skušnje.

(Njivo prav globoko izorati tekne repi kaj dobro.) Neki kmetovavec na Francoskem, ki je za repo 2 čevlja globoko oral, je pridelal sila veliko in debele repe kakor nikdar poprej ne. On pravi, da se korenike v tako zrahljano zemljo lože globokeje vrinejo in repa potem lože gosteje stoji.

(Polže v vertih pokončati) priporoča neki vertnar sledeče: Kjer je polžev dosti, naj se naj

bolje po kakem dežju enmalo ovsene moke eno ali dve uri pred sončnim zahodom posuje. Na večer pride veliko polžev k ti moki na večerjo, da se lahko vjamejo. En sam večer jih je na tako vižo v pol uri blizo 5000 vlovil. (Če jih je le 500 bilo, se že spleča ta lov!)

(*Stročje zelenega graha*) ima toliko sladkora ali cukra v sebi, da na vodi kuhano dá pijačo, ki je zlo enaka olu (piru), posebno če se mu pridene še nekoliko žajbelna, in vse skupej potem na hladnem stoji tako dolgo, da začne kakor mošt vreti.

O zadevah deržavnega zajéma.

Odperto pismice našim kmetom.

(Konec.)

Teh z majhnim trudom nabranih 4750 gold. bo fari vsako leto 250 gold. obresti dajalo, s kterimi se že marsikaj oskerbeti dá, za kar bi se mogli dnarji med farmani z velikimi težavami iskati. Ta fara bi pa imela po takem tudi še dobro zavarovano premoženje 5000 gold., ktero pa še takole dobiček daje.

To, iz zgolj posamnih deržavnih dolžnih pisem po 1000 gold. obstoječe premoženje dá soseski pomočke v roko, si v nenavadnih potrebah koj gotovih dnarjev priskerbeti, ker se zamorejo deržavne dolžne pisma vsaki dan prodati ali zastaviti, ker so kakor gotov dnar.

Mislimo si, soseska, ki nam je tukaj izgled, nima hiše za šolo, ali ima pa tako slabo in nedostojno, da bi se mogla na vsako vižo nova in bolj pripravna sozidati. Iz prevdarkov in rajting, ktere gosposka o tem naredi, se pa pokaže, da bi bilo za zidanje šolske hiše še gotovih 2000 gold. treba, če bi sosedje potrebnega sveta, potem vožnjo in delovce zapstoj dali.

Da toliko dnarjev dobí, ni treba soseski nič drugega, kakor samo 20 deržavnih dolžnih pisem zastaviti in obresti, ki jih dajejo, posodniku prepustiti; po takem ji ostane še 30 dolžnih pisem, ktere 150 gold. obrestujejo.

Ker mora pa soseski na tem ležeče biti, sposojenih 2000 gold. berž ko je mogoče verniti, bi bilo prav, 150 gold. obresti, ki ji vsako leto ostanejo, tako v ta namen obrniti, da jih vselej v hranilnico (šparkaso) pošlje in obresti h kapitalu prideva. Vse hranilnice so tako osnovane, da se to zgoditi more in da 150 vloženih gold. v 10 letih 2000 gold. dá. Tako bo soseska v 10 letih svoje zastavljene obligacijone spet rešila in svojih celih 5000 gold. spet imela, vsako leto 250 gold. obresti dobivala, šolo lahko s tem dobro obravnovala in še učenika plačevati zamogla.

Vse to je soseska s svojo krepko voljo, s svojo enovoljnostjo in s svojo domoljubnostjo dosegla. To vse je stalo vsako hišo samo 9½ krajc. na teden, in to priča jasno, kaj se da „z zedinjenimi močmi“ storiti.

Še nekaj! Postavimo: da je v celem cesarstvu, ki ima blizo 40 milionov ljudi, tacih sosesk z 2000 prebivavci kakih 18.000. Če se vsaka teh s 5000 gold. novega posojila vdeleži, bi izdale celih 90 milionov gold. Soseske pa, ktere imajo manj kot 2000 duš, se lahko po svoji moči vendar s 4000, 3000, 2000, in naj manj premožne vsaj s 1000 gold. vdeležiti zamorejo.

Ne smete tedej misliti, da to malo, kar Vi pridaste, nič ne izdá, in da naj samo bogatini pripomorejo. Timveč naj se soseska s sosesko skuša, da se bo ena od druge bolj krepko tega velicega djanja vdeležila.

Ne dajte se tedaj na nobeno vižo odverniti, da bi o tej priliki mlačni ostali in se s svojo nepremožnostjo in s tim izgovarjali, da nimate gotovega dnarja.

Naj gré le od vsake hiše en priden delavec na dni delati, ali vsaki dan kak drug, ali vsaki teden dva ali trije, in kmalo bodete imeli par grošičev, kterih vsaka

hiša v tednu potrebuje. — Zedinite se in prosite svojega župana ali gospod fajmoštra, da bo dnarje vsaki teden natanko poberal, — da poškerbí, da se soseska na toliko deržavnih dolžnih pisem podpiše, kolikor je po prevdarsenju mogoče, kakor tudi, da nabrane dnarje vsacih 5 tednov davkni gosposki odrajta in sploh vse gosposki v varstvo izročí, — in šlo bo in iti mora.

Kako se bodete mogli ponašati, ko se bo v vsih časnikih bralo: „Ta in ta soseska se je s 5, 6 ali tudi več tavženti goldinarjev na novo posojilo podpisala“. In kako bo zadnjič Njih veličanstvo veselilo, ko bo zvedilo, kako so kmetiške soseske bolj domoljubne se skazale, kakor marsikter bogat stiskač!

Tudi Vi bodete potem pripomogli in veliko veliko bodete pripomogli, da se nadloga vsih dežel, vsih stanov: „srebra nadavek ali ažio“ odpravi, da se kupčija in obertnost spet oživí, da dragina živeža in družih potrebnih reči mine, in cesarstvo spet sebi spodobno mogočnost zadobi.

Na noge tedaj! Ročno se poprimite in nič ne mudite, ker je le do 20. prihodnjega mesca mogoče, se novega posojila vdeležiti. Ročno na klic cesarjev „z zedinjenimi močmi!“ —

V zadnjem listu prosim na str. 2. tega odpertega pismica, kjer je plačilo na desetice in dvajsetice za 3 leta prerajtano, pristaviti vsak teden. M.

Zgodovinske reči.

Nekaj o Metodiju in Cirilu.

Tisti, ki so v letošnjem „koledarčku“ brali sstavek o Metodu, slavenskem apostelju, in morebiti tudi marsikter drug bravec „Novíc“ bi utegnil rad zvediti, kaj Nestor, oče rusovske zgodovine, o tem pripoveduje. Ker sstavek ni preobširen, podajamo bravcom celega iz staroruskega, ali bolj prav iz staroslovenskega po ruskem zavitega jezika zvesto poslovenjenega. Popisovaje zgodbe 6406. (898 p. Kr.) leta pripoveduje minih takole *):

„Kedar so Sloveni in knezi njih kerščeni bili, poslali so Rastislav in Svetopolk in Kocel k carju Mihaelu govoreči: zemlja naša je kerščena in ni pri nas učitelja, ki bi nas podučeval in nam razlagal svete knjige; ne umemo ne gerškega jezika ne latinskega; eni namreč nas tako učé, eni pa tako; ker ne umemo knjižne oblike ne moči njih, pošljite nam učiteljev, ki nam zamorejo razložiti knjižne besede in pomen njih. To je slišal car Mihael in poklical modrijane vse, in povedal jim besede vse slovenskih knezov. In rekli so modrijani: „je mož v Selunju z imenom Lev; ima on sinove, ki umejo jezik slovenski, umna dva sina ima filozofa“. Kedar je to slišal car, poslal je po nja v Selunj k Levu, govoreč: „pošlji k nam hitro sina svoja Metodija in Konstantina“. Kedar je Lev to slišal, poslal ju je hitro in prišla sta k carju, in rekel jima je: „lej, poslala je k meni slovenska zemlja proseča učitelja sebi, ki bi mogel jim razlagati svete knjige; tega namreč želé“. Bila sta sprošena od carja in šla sta v zemljo k Rastislavu in Svetopolku in Koclu. Ta dva pa, kedar sta prišla, sta začela sostavljati čerke abcdne po slovenski in preložila sta apostoljsko djanje in evangelje.“

„Razveselili so se Sloveni, ko so zaslišali veličja božje v svojem jeziku. Potem pa sta preložila psalme in sveto mašo in druge knjige. Nekteri pa so začeli grajati slovenske knjige govoreči: „ne spodobi se nobenemu narodu imeti bukev svojih razun Hebrejev, Grekov in Latinov po Pilatovem pisanju, ktero je na križ Gospodov napisal“. Papež Rimski pa, kedar je to slišal, je pograjal une, ki mermrajo na knjige slovenske rekoč: da

*) Glej: „Polnoe sobranile Russkih létopisej, izdannoe po vysočajšemu poveléniju arheografičeskoju kommissieju. Tom pervyj. Sanktpeterburg 1846“ na strani 11.